

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1984
FORFATTER:	Søren Mulvad
TITEL:	Tag større skridt, Jens!
KORT RESUME:	Forfatteren Jens Skytte fra Kolding.

Tag større skridt, Jens!

Af Søren Mulvad

Da jeg før jul havde ærinde på Kolding Søndre Kirkegård, forvildede jeg mig lidt i gangene, og stod på en gang ved en stor gravsten, sat over »Forfatteren Jens Skytte«. Der randt mig da en episode i erindring fra min skoletid på Riis Toft skole.

Vi havde den elskelige, men noget temperamentsfulde lærer A. Hansen. Engang gik en pige frem til katederet og meddelte, at hun var flyttet. Der forefaldt så omtrent følgende replikskifte:

– Nå, hvor bor I så nu?

– På Jørgen Skyttes vej.

(Tordenrøst): – Nej, det hedder det ikke.

(Bævende mundvige).

(Stadig torden): – Det hedder JENS Skyttes vej!

(Snøften og tåredryp).

(Næsten mildt): – Jeg har selv kendt forfatteren Jens Skytte.

(Høj gråd).

Og ganske rigtig hedder vejen ved Skovhøj *Jens Skyttes vej*. Men hvem var så forfatteren Jens Skytte?

Jens Skytte denne nu næsten glemte forfatter var af gammel bondeslægt. Født 1845 på Trelde ved Fredericia. Faderen ejede en slægtsgård, som gennem 300 år havde været rammen om slægtens færden. Derfor var også hver en krog gennemsyret af

ejendommelige sagn og eventyr. Faderen var en god fortæller og en god iagttager, som holdt af at færdes i naturen. Han var måske mere jæger end bonde. Det antydes i litteraturen, at det var moderen, der stod for den praktiske husførelse og landbrugsbedrift.

I Jens Skyttes barndom fandt slaget ved Fredericia sted. Alle folk i Trelde måtte af senge den 6. juli og i dækning under klinerne ved stranden. Da gårdmændene dagen efter måtte ud og forrette kørsel med de sårede soldater, var der en, der udbrød ved synet af al elendigheden, ligene, blodpølene og de såredes jammer: »Det ser da næsten grow ud, det her«.

Denne jyskhed. Denne angst for at tage store ord i munden, var senere også et kendetegn for Jens Skytte. Hans rod var det østjyske bondeland. Men det blev ligegodt en fynbo, der satte skub i forfatter-skabet. Under sin soldatertid sluttede Jens Skytte og Mads Hansen et varmt venskab. Mads Hansen, som Carl Ploug kaldte »en adelsmand i bondekofte«, fik Jens Skytte til at søge en plads ved landbruget på sin fynske hjemegn efter soldatertiden. Her var han imidlertid ude for det uheld, at et par løbske heste løb ham ned, og han måtte gennem et længere sygeleje. Som en art rekreation derefter

kom han på højskole i Vester Skerninge. Mens han var her, skrev han nogle sagn ned, som han havde hørt af sin far, og Mads Hansen udgav dem i sin almanak samtidig med, at han opmuntrede Jens til yderligere litterært arbejde:

»Tag større skridt, Jens!«

Der var intet Jens hellere ville. Men han har nok ikke følt sig parat endnu, for han lod vente på sit egentlige litterære gennembrud. Det ene ophold på højskole blev til flere. Han var også på Askov og Skovgård. Han blev siden selv lærer på højskolerne 1870–80, hvor han stadig skrev noveller og små fortællinger til blade og almanakker. Fra 1880 blev han imidlertid knyttet til Konrad Jørgensens udgivervirksomhed og var medredaktør af »Højskolebladet« og redaktør af »Børnenes Blad«. Det sidste redigerede han ligetil det gik ind i 1917 på grund af 1. verdenskrig. Det blad spillede vist en betydelig rolle for det danske sprogs bevarelse i Sønderjylland, men den materielle fattigdom under krigsårene fik mange abonnenter til at opsigte bladet.

Bortset fra disse redaktørposter levede Jens Skytte fra 1886 faktisk af sit forfatterskab. Jeg ved ikke, hvilke betingelser en forfatter arbejdede under dengang, men de godt 15 bøger han udsendte, ville i vore dage næppe kunne holde en forfatter med familie i live.

Han var gift med Sophia Krogh fra Langeland. En af døtrene i ægteskabet udtalte engang, at »min mor adskilte sig på snart sagt alle områder fra far«. De byggede sammen hjemmet »Søndre Bakkehus« på Skovhøj nr. 10, som står endnu, mere end 100 år efter. Sofie har været en god vejleder i litterære spørgsmål, for Jens Skytte lod aldrig en linie gå i trykken, førend hun havde godkendt eller kritiseret den.

Hvad skrev han da?

Familien Skytte foran »Søndre Bakkehus«.

Jo, hans bøger, hvadenten det var en novellesamling eller en større roman, kaldte han altid beskedent »Fortællinger«. Han lagde ud med en samling hjemstavnsfortællinger fra Trelde-egnen, men udbyggede snart sit virkeområde. Han var dog i et og alt østjyde. Når en af hans personer taler i dialekt, så er det altid et tillempet østjysk. Man har kaldt det skolelærerlitteratur. Det er det vel også, selv om Jens Skytte aldrig i egentlig forstand har været skolelærer.

Det var folkeligt. Han skrev for det jævne folk, – og han læstes af det jævne folk. »Det var den folke-

lige litteratur, der kastede glans over min barndomstid«, skrev Mads Jepsen i bogen »Tre folkelige Forfattere« 1910. Han fortsætter: »(Det var den) der i stigende tal sendte de unge på højskole. . . (og den) der talte hjerternes sag overfor hartkorn og pengesæk«. Skolelærerlitteraturen er vurderet meget forskelligt, alt efter hvorfra den er blevet bedømt. Men den har haft en vældig betydning for almuen oplysning. Der findes ikke noget tilsvarende i vor tid. Ugepressen og den bløde porno har erobret markedet.

Bøgernes handling er vel, set med øjne fra 1984, banale. Men i de udsagn og dialoger, som hans personer fører, genspejles en hel del af den tids kulturelle brydninger. Jens Skytte gør mange steder op med den indre mission. Det er blevet ham bebrejdet, og han svarede, at der nok med føje kunne ankes over, at han ikke har taget andre missionsfolk med end dem med det grove mæle, de snæversindede og de rask fordømmende. Men det han skrev, var, efter hans eget udsagn, på det nøjeste træk af virkeligheden, som han selv havde oplevet, eller havde fra fuldt pålidelige og sanddru mennesker. Han var nemlig ikke ude efter den indre mission i sig selv, for han siger om høvdingen: »Vilh. Beck var jo en god dansk mand, så hvorfor skulle hans kirkelige venner så ikke kunne være det – og være det bekendt?«

Vi forstår således, at det mest var det Grundtvigske ideal, der lå Jens Skytte nærmest. Det er jo også naturligt, i betragtning af, at det var gennem højskolerne, at hans forfattergerning blev vakt.

Men hvad havde han på sinde, når han skrev? Jo, han ville fornøje. »Jeg holder af den muntre, djærve landsbyknøs, som tør vove trøjen. Jeg holder af de stille, godsindede dårer, der gjør hjertets gjerninger. Og jeg har et lyst, godt øje til alskens snyltegænger

og magtbrovteri og til åndshovmodets børn«. Her har vi ham. Han siger det selv. Et barn af den gamle almue. Enkle og ligefremme idealer. Han er barn af det samfund, som nok kendte til sociale forskelligheder, men også kendte pligten mod de dårligere stillede. Jens Skytte vil ikke reformere samfundet, han stod bare fremmed overfor den menneskelige fornedrelse, som fulgte den industrielle revolution. Han var nemlig heller ikke stormandssøn med det hovmod, som kan komme deraf. Han bedømte mennesker efter, hvad de var, og ikke efter hvad de havde. Derfor var han dog ikke blind for et dårligt miljøes negative påvirkning af mennesket. Socialismen *ville* han ikke, i hans øjne gjorde kristendommen den overflødig.

»En kristendom, som ikke strækker sig til de gamle og til tjenestefolkene, ja lige ned til køer og får og lænkehund, så man behandler dem venligt og sømeligt og samvittighedsfuldt, den er i mine øjne næppe mange piber tobak værd«. Det er ganske vist ikke sagt af ham selv, men en af hans venner mente, at denne tanke kunne være kendetegnende for hans mening og standpunkt.

Venner. Ja, han havde mange venner. Både læsere af hans værker, men også personlige. Morten Eskesen var blandt dem. Morten Eskesen skrev til hans 50-årsdag en sang, hvor bl. andet stod:

I håndens verden ved vi godt
hvad guld det har at sige.
Dog ædlere og fri for spot
er guld i åndens rige.

Jens Skytte tog del i Kolding bys foreningsliv. Han var en skattet oplæser, både af egne og af andres værker. De jyske forfattere var ham kærest, men han ville dog ikke deltage i det »markedsskri-

geriske jydysteri«, som han mente at Åkjær og Skjoldborg havde solgt sig til. Han var medstifter af Højskoleforeningen og han var med i bestyrelsen for Skytteforeningen. Ungdomsarbejdet interesserede ham og livet i det frie. Han var kendt som en ivrig og ungdommelig vandrer. Han spadserede lange ture i omegnen, altid uden hast, nydende og modtagende de indtryk, som naturen gav ham. Der er mange steder i hans bøger, hvor naturlyrikken flyder over alle bredder. De fotografier, der findes af Jens Skytte, viser ham gerne med hat, med stok eller ledsaget af en hund. Påklædt til færdsel i naturen.

I anledning af hans 60-årsdag indbødes gennem Kolding Folkeblad til et offentligt festmåltid på Kolding Højskolehjem. Ved festen var mange talere. Pastor Kristensen fra Hejls holdt en tale på vers, hvori han bl. andet sagde:

»Din stilling er dog ikke så slem,
jeg tænker du ville ej bytte,
Thi kommer man ind i de tusinde hjem –
Der kender man nok Jens Skytte«.

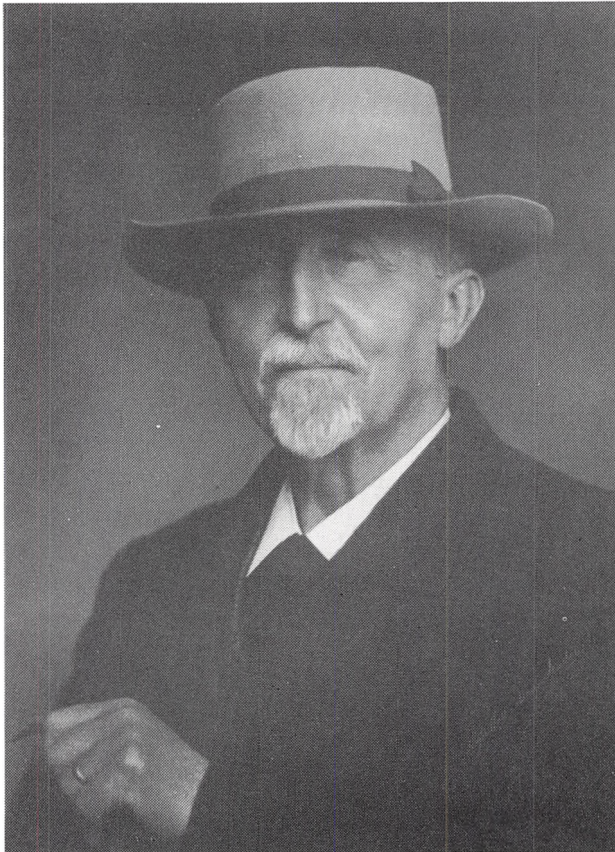
Han blev 83 år. Den 28/2 1928 døde han fredeligt i sit hjem på Skovhøj. »Søndre Bakkehus« bestod dog endnu mange år i uændret skikkelse. Hans hustru Sofie døde samme år, men et par ugifte døtre vedligeholdte hjemmet og mindet om deres far gennem mange år derefter.

Ved begravelsen skrev »Landet«: »Det er bøger som Jens Skyttes, der vil leve gennem slægterne«, og det var naturligvis et fromt ønske, men tiden har vist andet. Allerede ved 100-års jubilæet skrev »Dansk politik«: »– mange i vor tid kender vel knap Jens Skyttes navn«.

Og sådan er det gået. Alligevel må hans bøger

være blevet læst, og også læst i laser. For det er yderst sjældent, der forekommer en af hans bøger i antikvarboghandlernes kataloger, og jeg har ikke set dem i noget hjem jeg er kommet i. Men de står vel endnu nogle steder i Kolding?

Jens Skyttes bøger:

1. Bejlere 1891.
2. Gamle i gårde 1894.
3. Hjemstavnsbilleder 1895.
4. Ved vejskellene 1895.
5. Færgfolk 1896.
6. Guld og grønne skove 1897.
7. Fra skov og strand 1899.
8. Folkene på Lille Dyre 1900.
9. Arvesølv 1903.
10. På sommerveje 1904.
11. Skovsti og markvej 1905.
12. Hjordkilds Have 1907.
13. Brænding 1909.
14. Bror Lun 1912.
15. Fløjne Fugle 1913.

Desuden fortællinger i mange forskellige skrifter.

Litteratur om Jens Skytte:

1. Kolding Foikeblad 8/2 1945, og mange andre datoer.
2. Højskolebladet 6/2 1925.
3. Dansk Politik nr. 7 1945.
4. Landet 11/3 1928.
5. Mads Jepsen: Tre folkelige forfattere, 1910.
6. Kraks blå bog.
7. Skovrup: »Nordisk digtning i Nytiden« 1920.